

Medveten om sin historia

Den 15 december 2014 höll professorn i kyrkohistoria vid teologiska fakulteten i Uppsala Oloph Bexell sin avskedsföreläsning under rubriken *Från praktisk teologi till kyrkohistoria, tillbakablickar och reflexioner*. Det som gör att SPT på denna plats kommenterar den beror på det nödrop som han avslutar framställningen med. Det gäller då inte något som ägt rum i den vetenskapliga eller akademiska världen, utan vad som händer hos den teologiska fakultetens avnämare, Svenska kyrkan. Bexell skriver: »... kyrkohistorieämnet är viktigt inte minst i en tid ... då det stora kyrkosamfundet i vårt land uppenbarligen är alldeles omedvetet om att det har en historia: att det funnits i en gångens tid som är tidigare än nu och att det finns erfarenheter gjorda av andra än de för ögonblicket anställda».

Det Bexell syftar på är bl.a. att kyrkohistoria inte längre, utöver det lilla som läses i baskursen, är ett obligatoriskt ämne för prästkandidater. Den som inte bryr sig om den egna kyrkans historia behöver inte heller fördjupa sig i den. Men inte bara det, han pekar också på att de bibliotek som tidigare fanns på pastoralinstitutet och i kanslibyggnaden har avvecklats. Tidigare generationers teologiska reflektion och tänkande hamnar utom synhåll för det som pågår dagligen. Även möbler och konstföremål från olika tider har ställts undan. Och Bexell drar slutsatsen: »För en historiker står det som ett symptom för hur postmodernitetens maktstrukturer fungerar och för ett a-historiskt sammanhang, där man inte längre vill möta och ta del av vad andra redan tidigare tänkt och skrivit, sagt och gjort. Det yttre skeendet är tecknet på en inre hållning.»

Det Bexell beskriver är vad som kallas postmodernism och vilka konsekvenser den fått på prästutbildningen, där ämnet kyrkohistoria inte längre anses vara så viktigt att alla ska läsa det. Postmoderniteten vänder sig mot tanken att det är möjligt att objektivt skildra ett historiskt förlopp. Det finns inga fasta värden eller absoluta sanningar. Dess världsbild är skeptisk till alla som kommer med anspråk på någon form av objektivitet. Det viktiga är inte det objektiva, utan i fokus kommer i stället relationerna och kontexten. Denna inställning sammanfattas ibland med uttrycket: *Sanningen finns i betraktarens öga* – den som iakttar något skapar sin egen bild av det som sker. Det verkliga och verkligheten är konstruktioner, som lätt kan ersättas av andra konstruktioner. Den enskilde har sin egen sanning, och det som är sant för mig behöver inte vara sant för någon annan. Individens egen upplevelse och erfarenhet har sista ordet.

En postmodern hållning är inriktad på relationer och kontext. Begrepp som historia och kontinuitet är lågt skattade och värderade. Detta utgör på flera olika sätt en stor utmaning för kyrkan.

Det första är att postmoderniteten sätter kyrkans apostolicitet i fråga. Kyrkans apostolicitet handlar som bekant om att det innehåll kyrkan står för är – i möjligaste mån – detsamma som det som det apostlarna en gång stod för. I själva verket är denna kontinuitet, från apostlarna till dagens kyrka, av avgörande betydelse för att kyrkan ska kunna vara kyrka. Kyrkan

konstrueras inte på nytt varje gång den framträder, utan hon står i kontinuitet med kyrkan i gångna tider, ända ner till dess ursprung hos apostlarna. Det synliga och hörbara uttrycket för att kyrkan står insatt i detta stora, övergripande historiska sammanhang är församlingens gemensamma läsande av trosbekännelsen i söndagens högmässa. Trosbekännelserna, både den apostoliska och den nicenska, är uttryck för en samlad vilja till kontinuitet med apostlarna, en vilja som går att spåra ända ner i enskilda konciliebeslut och paragrafer.

Naturligtvis ska kyrkan anpassa sig till den tid hon lever i, språkligt, musikaliskt och på andra sätt. Men poängen är inte anpassningen, det kontextuella, utan poängen är kontinuiteten med det apostoliska ursprunget. Finns inte denna kontinuitet med apostlarna, deras tro och lära, så finns i egentlig mening inte heller kyrkan. Om man ger upp kontinuiteten, historien, blir bara det tidsbundna, det kontextuella kvar.

Den postmoderna betoningen av den subjektiva erfarenheten hamnar förr eller senare i en obestämbar andlighet, där det avgörande är att den fromma känslan får sitt. Därmed förskjuts fokus från det som skedde i historien, med och kring Jesus från Nasaret, till min egen upplevelse av dessa berättelser, av budskapet. Visst ska vi värna om den religiösa känslan och andliga erfarenheter och skapa miljöer för just sådant, men det avgörande är inte min känsla, inte heller min erfarenhet, utan det som Jesus var och gjorde. Han föddes på en bestämd tid och plats, han dog, korsfäst under Pontius Pilatus, hans kropp fanns inte kvar i graven, när kvinnorna tidigt på dagen efter sabbaten kom för att smörja den. Och alltsedan dess har kyrkan och de kristna gjort avtryck i historien; det finns skrifter, det finns lämningar av byggnader, det finns gravplatser, det finns berättelser om heliga män och kvinnor som till och med gick i döden hellre än att förneka sin Herre och Frälsare.

När det gäller utbildningen av präster och andra tjänsteinnehavare i kyrkan, är det av avgörande vikt att studenterna får undervisning om betydelsen av apostoliciteten och det historiska sambandet mellan dagens kyrka och kyrkan i historien. Vanligen brukar man, då kyrkans historia kommer på tal, peka på korståg och andra illgärningar som kyrkan med rätt eller orätt anklagas för. Och dessa missgärningar ska vi naturligtvis komma ihåg. Men av mycket större betydelse är det som vi kristna har att vara stolta över – de otaliga skarorna av människor där mötet med Guds helighet förändrat deras liv, kyrkobyggnaderna där gudstjänst firats i århundrade efter århundrade, skolorna, undervisningen och universiteten som till en början drevs av kyrkan, sjukvården med sin bakgrund i den kristliga barmhärtigheten. Att vara kyrka och kristen betyder att vara insatt i ett historiskt sammanhang, innesluten i en gemenskap som sträcker sig över nationsgränser, och med en framtid som ligger på andra sidan dödens gräns.

(Oloph Bexells föreläsning *Från praktisk teologi till kyrkohistoria, tillbakablickar och reflexioner* finns att läsa i Svensk Teologisk Kvartalsskrift, häfte 4/2014, sid. 150–160.)